

KAYSERİ/GESİ VE ÇEVRESİNDE TARİHİ MEZARLIKLAR VE MEZAR TAŞLARI: TURAN/ (MİMAR KOCASINAN) MEZARLIĞI

Şerife TALİ¹

Özet

Bu çalışmada Kayseri Gesi'ye bağlı Turan (Mimar Kocasinan) Mezarlığı'nda bulunan tarihi mezar taşları incelenmiştir. Dikdörtgene yakın bir plana sahip olan ve geniş bir alana yayılan tarihi mezarlık 2018 yılında tescil edilmiştir. Mezarlıkta tahribat fazla olup çoğu mezarların şahideleri kırılmış veya mezarlar büyük oranda zarar görmüş ve özellikle tarihi taşlara üstten de boyama-kazıma gibi çeşitli yeni müdahaleler yapılmıştır. Turan Mezarlığı'nda üzerinde kitabesi olan tarihi 20 mezar ve şahideleri tespit edilirken, mezarlıkta çok sayıda üzerinde kitabesi olmayan hiç işlenmemiş şahideleri ile tarihi mezar taşları da bulunmaktadır. Şahidelerin kitabelerinin transkripsiyonu yapılmış ve eserler mezar tipolojisi, malzeme, teknik, form ve bezeme özellikleriyle sanat tarihi metodolojisi içerisinde değerlendirilmiştir. Mezar taşı tipolojisi olarak çeşitliliğin olduğu mezarlıkta, monoblok, arkaik tarzda hiç işlenmeden bir işaretçi olarak dört örnekte kullanılmış olan tip oldukça farklıdır. Eserlerde malzeme olarak yöreden çıkarılan kırmızımsı düzgün kesme taş kullanılmış, mermer malzemenin hiç kullanılmadığı mezarlıkta taş işçiliği ve hat istifleri arasında da bir uyum söz konusu değildir. Süsleme olarak şahideler genellikle bezemesiz olup bazılarının çerçevelerinde geometrik ve iç kısımlarında kartuşlarla çok sınırlı bitkisel bezemeler görülebilmektedir. Sade görümlü, taş mezarlar, mezar taşı yapma geleneğini sürdüren özgün eserlerdir. Özellikle Gesi ve çevresindeki mezarlıklarla kendi içlerinde genel bir karakter sunan mezar taşları, malzeme, teknik ve bezeme ile diğer örneklerle önemli

¹ Prof. Dr. Ordu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Türk İslam Sanatı ABD., ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4467-9081>, talisanat@hotmail.com

1714 Şerife TALİ

bir bütünün parçasını oluşturmaktadır. Yapılan bu araştırma ile Gesi mezar taşları olarak bütünün bir parçası daha tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gesi/Turan, Mezar taşı, Kitabe, Hat, Taş işçiliği

Abstrac

In this study, historical tombstones found in the Turan Cemetery of Kayseri Gesi were examined. The historical cemetery, which has a nearly rectangular plan and spread over a wide area, was registered in 2018. The destruction in the cemetery is high, the tombstones of most of the graves were broken or the graves were damaged to a great extent, and various new interventions were made, especially on the historical stones, such as painting and scraping from the top. While 20 historical graves with inscriptions and their tombstones have been identified in the Turan Cemetery, there are also many unprocessed tombstones and historical tombstones in the cemetery without inscriptions. The inscriptions of the tombstones were transcribed and the works were evaluated within the methodology of art history with their tomb typology, material, technique, form and decoration. Examined tombs, within the tomb typology; Four different types of tombs were formed, 10 of which are Earthen Graves with Tomb, 1 of which are open-topped Chest (Sarcophagus) Graves with Tomb. In the cemetery, where there is diversity in terms of tombstone typology, the type used in four examples as a marker without being processed in a monoblock, archaic style is quite different. There are inscriptions on the 20 tombstones of the witnesses evaluated chronologically in the cemetery, three of which are broken and one of them is faded, and there is a date inscription on the inscriptions. The earliest dated tombstone in the cemetery is 1124 H./ (1712-1713 M.), the latest dated 1311 H./ (1893-1894 M.), while the first six examples are dated to the 18.th century, the other ten examples are dated to the 19.th century; the dates cannot be determined due to the last four samples being broken and deleted. The first initial sentences of the inscriptions on the tombstones usually begin with an Arabic supplication, the next texts were written in Ottoman Turkish. In the inscriptions, which are usually written as celi sülüs and celi talik, the beginning sentence is completed as the identity information of the deceased, the prayer requested for his soul, and the date phrase. In the works, reddish smooth cut stone extracted from the region was used as material; There is no harmony between the stonework and line stacks in the cemetery, where no marble material is used. As decoration, the tombstones are generally undecorated, and some of them have geometric decorations on their frames and very limited floral decorations with cartridges inside. Plain-looking stone tombs

are original works that continue the tradition of making tombstones. The tombstones, which present a general character in themselves, especially with the cemeteries in and around Gesi, form an important part of an important whole with materials, techniques and decorations. With this research, another part of the whole was completed as Gesi tombstones.

Key Words: Gesi/Turan, Tombstone, İnscription, Calligraphy, Stonework

I. Giriş

Gesi, Kayseri'nin yaklaşık 17. ila 30. km. doğu ve kuzeydoğusunda yer almaktadır. Melikgazi ilçesine bağlı olan Gesi deniz seviyesinden 1100 m. yükseklikte olup Erciyes Dağı'nın 15 km. kd. başlayarak batısında Koramaz Dağı ile uzanmaktadır. Gesi ve Ağırnas vadilerinde bulunan tarihi köyler bugün mahalle statüsündedir ve köylerin çoğunun isimleri değiştirilmiş vaziyettedir. Kayseri'den birkaç km. sonra Efkere (Bahçeli) Vadisi başlar ve sonra Gesi sol tarafta Vekse/Özlüce devamında Turan ve Ağırnas şeklinde hat uzanmaktadır. Her bir köy bir su kenarında kurulmuştur. Tarihçe olarak Kayseri ile paralel olan merkezin en eski ve en önemli yerleşimin 6 km. yakındaki Kültepe-Kaniş Kentidir. MÖ. 2000'li Hatti ve Hurri'ler, MÖ. 1750-1500 Hitit'ler yöreye hâkim olmuş tarih aralığı tam olmasa da daha sonra MÖ.1430-1180 Geç Hitit ve Roma bu bölgeye hâkim olmuştur. 1071'den sonra Türk devri Danişmendlilerle başlamış Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olmuştur. Kayseri'de II. Devir Beylikler Karamanoğulları-Dulkadiroğulları-Eratnaoğulları-Kadıburhaneddin Ahmed gibi yoğun bir beylikler dönemi yaşanmıştır. Bölge daha sonra 1515 yıllarında Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı Devleti'ne katılmıştır. Gesi ve çevresindeki bölge ağırlıklı olarak gayri Müslümlerin yaşadığı yer olmuş ve 1915'ten sonra 1923-1925 yılları arasında göçle birlikte Gesi'de Türk hakimiyeti devam etmiştir (V. İmamoğlu 2010: 5-11, 19).

Gesi ve Çevresindeki Köyler ve Turan Köyü Yerleşim Haritası
(M. Özbek-U. Soysal-D. Koçer, 2020, Erişim Tarihi:5.01.2022).

Koramaz Vadisi sınırları içerisinde yer alan Turan (Dimitre-Demure-Demre), Osmanlı döneminde bölgede var olan kırka yakın köylerden biridir. Kaya yerleşimlerinin olduğu merkezin, 1500 tarihli tahrirde ahali-sinin tamamı Müslüman olan 37 hane ve 64 nefer idi. 1570’te köyde yine tamamı Müslüman olan 113 kişi yaşıyordu. Aynı kayıтта koyun mülk ve vakıf olduğu belirtilmekle beraber kimin mülkü ve hangi vakfa ait olduğu yazılmamıştır. Gesi ve çevresindeki köyler içerisinde Vekse ve Ulu Bü-rüngüz Köyü göç veren ve zaman içinde nispeten küçülen, Turan Köyü Ağırnas (Taşören) kazası ise yıllar içinde nispeten büyüyen köyler olarak dikkati çekmektedir (M. Özbek-U. Soysal-D. Koçer 2020: 19, 64, 83, 84, 100, 102, 111).

KAYSERİ İLİ, MELIKGAZİ İLÇESİ, AĞIRNAS- TURAN MAHALLELER
MİMAR KOCASINAN VE FATİH SULTAN MEHMET MEZARLIKLARI
KORUNMA ALANI SINIRI

- Korunma Alanı Sınırı
- Parsel Sınırı
- Fatih Sultan Mehmet Mezarlığı
- Mimar Kocasinan Mezarlığı

Turan/(Mimar Kocasinan) Mezarlığı (KBB.'den Hamdi OKTAY (temin eden)

Bildiride, Kayseri/Gesi çevresinde bulunan Efkere (Bahçeli) ve Turan (Mimar Kocasinan) Mezarlıkları sunulmuştur. Çalışmada tarihi olarak, Bahçeli Mezarlığı'nda 64, Turan Mezarlığı'nda 20 mezar ve şahideleri tespit edilmiştir. 30.08.2022 tarihinde incelenen mezarlıkta çok sayıda tarihi şahide bulunmakla birlikte çoğunun üzerinde kitabe veya herhangi bir sembol veya işaret mevcut değildir. Hacim açısından yayına sadece Turan Mezarlığı'ndaki örnekler değerlendirilebilmiştir.

Foto 1: Mezarlığın Genel Görüntüsü (30.08.2022)

II. KATALOG

Mezar Taşı No: 1

Kitabesi:

“Sene 1124 H./ (1712-1713 M.)”

Mezar Tipi: Şahideli Toprak Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 156x43-46x18 cm., Ayak Taşı: 134x43x24 cm.

Foto No 2-3: 1 Nolu Baş Taşı ve Kitabe Ayrıntı

Tanım: Taştan yapılan baş taşının dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi üste doğru genişleyerek üçgen bir tepelikle tamamlanmaktadır. Baş taşının kitabesi tek satır halinde sadece tarih ibaresi olarak kazanılmış vaziyettedir. Baş taşı ile aynı şekilde biçimlenen ayak taşı da tamamen sadedir. Şahideleri kaplayan yer yer likenler dışında eserler sağlam durumdadır.

Mezar Taşı No: 2

Kitabesi:

“Hayırla Yad edip ....?”

Fatiha kıl Budur Rica Ruhıyçün

Fi Sene 1181 H. / (1767-1768 M.)”

Mezar Tipi: Şahideli Toprak Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 138x43-50-30x30 cm., Ayak Taşı: 132x43-52-31x23 cm.

Foto No 4: 2 Nolu Baş ve Ayak Taşı

Tanım: Taştan yapılan baş taşı alt kısımda üçgen şekilde pahlanarak gövde dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi üstte genişleyerek sivri biçimde tamamlanmaktadır. Baş taşının kitabesi gövdenin üst kısmında taş kemerli asimetrik bir pano içerisine kabartma olarak celi sülüs hatla yazılmıştır. Baş taşı ile aynı formda biçimlenen ayak taşı tamamen sadedir. Sağlam durumdaki şahideler üzerinde yer yer likenler görülmektedir.

Mezar Taşı No: 3

Kitabesi:

“Ayşe Hatun

Ruhuna

Sene

.....?

Sene 1182 H. / (1768-1769 M.)”

Mezar Tipi: Şahideli Toprak Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 140x44-55-38x25 cm., Ayak Taşı: 103x33-43x21 cm.

Foto No 5: 3 Nolu Baş Taşı

Tanım: Taştan yapılan baş taşı alt kısımda üçgen şekilde pahlanarak gövde dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi üstte genişleyerek sivri biçimde tamamlanmaktadır. Baş taşının kitabesi gövdenin üst kısmında kaş kemerli simetrik iki kartuş içerisine kabartma olarak celi sülüs hatla yazılmıştır. Baş taşı ile aynı formda biçimlenen ayak taşı tamamen sadedir. Sağlam durumdaki şahideler üzerinde yer yer likenler görülmektedir.

Mezar Taşı No: 4

Kitabesi:

“El Hacı Ömer

Ruhuna Fatiha

1210 H. / (1795-1796 M.)”

Mezar Tipi: Şahideli Toprak Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 96x38-28x17 cm., Ayak Taşı: 93x50x14 cm.

Foto No 6-7: 4 Nolu Baş Taşı ve Kitabe Ayrıntı

Tanım: Taştan yapılan baş taşı alt kısımda üçgen şekilde pahlanarak gövde dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi üstte oval biçimde tamamlanmaktadır. Baş taşının kitabesi gövdenin üst kısmında asimetric olarak açılan alanın içerisine serbest olarak celi sülüs hatla yazılmıştır. Baş taşı kısa yüksek bir boyun üzerinde sarıklı kavuk bir başlıkla sonlanmaktadır. Baş taşı ile aynı formda biçimlenen ayak taşı sivri kemerli bir tepelikle biçimlenmiştir. Sade olan ayak taşı iki parça halinde kırılmış vaziyettedir. Şahidelerin üzerinde yer yer likenlerin olduğu görülürken baş taşı sağlam durumdadır.

Mezar Taşı No: 5

Kitabesi:

“1212 H. / (1797-1798 M.)”

Mezar Tipi: Şahideli Toprak Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 136x35-44x23 cm., Ayak Taşı: 104x38-50x21 cm.

Foto No 8-9: 5 Nolu Baş Taşı ve Kitabe Ayrıntı

Tanım: Taştan yapılan baş taşının dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi yanlardan pahlanarak üste doğru genişleyerek üçgen bir tepelikle tamamlanmaktadır. Baş taşının kitabesi tek satır halinde sadece tarih ibaresi olarak kazınmış vaziyettedir. Baş taşı ile aynı şekilde biçimlenen ayak taşı da tamamen sade düzenlenmiştir. Şahidelerin üzerinde görülen yer yer likenler dışında eserler sağlam durumdadır. Mezarın çevresi sonradan kırık şahidelerle kaybolmaması adına çerçevelenmiş vaziyettedir.

Mezar Taşı No: 6

Kitabesi:

“Musa Efendi

Ehli Gülizar

Fatiha 1229 H./ (1797-1798 M.)”

Diğer üstte sonradan kazınan kitabe

“Hatice Sene 12..?1” şeklindedir.

Mezar Tipi: Şahideli Alçak Çerçeve Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 130x44-36x21 cm., Ayak Taşı: 67x35x23cm.

Foto No 10: 6 Nolu Baş Taşı

Tanım: Büyük bir çerçeve içerisinde tek kitabeli olan taştan yapılan baş taşının dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi üstte yarım daire kemerli bir tepelikle tamamlanmaktadır. Baş taşının celi sülüs hatlı kitabesi gövdenin üst kısmında kemerli asimetrik bir pano içerisinde kabartma olarak yazılmıştır. Baş taşının üst kısmında sonradan kazıma olarak bir kitabe daha eklenmiştir. Baş taşı ile aynı formda biçimlenen ayak taşı da tamamen sade ve kırık vaziyettedir. Kısmen sağlam durumdaki şahideler üzerinde yer yer likenler görülmektedir.

Mezar Taşı No: 7

Kitabesi:

“Sene 1228 H./ (1813 M.)

Hacı İbrahim ...?

.....?

İbrahim”

Mezar Tipi: Şahideli Toprak Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 127x41x13 cm., Ayak Taşı: 110x49x15 cm.

Foto No 11-12: 7 Nolu Baş Taşı ve Kitabe Ayrıntısı

Tanım: Taştan yapılan baş taşı büyük monoblok bir parça şeklinde olup kısmen şekillendirilmiş olup yüzeyi genel olarak hiç işlenmemiştir. Dikdörtgene yakın formdaki baş taşının kitabesi, taşın yüzeyine basit bir işçilikle serbest olarak celi sülüs olarak kazınmıştır. Baş taşı ile aynı şekilde biçimlenen ayak taşı da tamamen sadedir.

Mezar Taşı No: 8

Kitabesi:

“.....(okunamadı)

Fi Sene 1226 ? H. (1811-1812 M.)”

Mezar Tipi: Şahideli Toprak Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 104x47x21 cm., Ayak Taşı: cm.(yok)

Foto No 13: 8 Nolu Baş Taşı

Tanım: Taştan yapılan baş taşının dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi yanlardan pahlanarak üste doğru genişleyerek tamamlanmaktadır. Baş taşının kısmen erimiş vaziyette kitabesi şahidenin gövdesinde serbest olarak celi sülüs hatla yazılmıştır. Ayak taşı baş taşı ile aynı formda biçimlenmiş, tamamen sade ve bulunduğu mezardan çıkarılmış durumdadır.

Mezar Taşı No: 9

Kitabesi:

“Hüve'l-Bâkî

Merhûm ve Mağfûr leha

Kesli? Hüseyin Ağa

Nın Kerimesi Zeliha

Hanım Ruhıyçün

El Fatiha

Sene 1255 H./ (1839-1840 M.)”

Mezar Tipi: Şahideli Toprak Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 140x42x12 cm., Ayak Taşı: 116x37x14 cm.

Foto No 14: 9 Nolu Baş Taşı

Tanım: Taştan yapılan baş taşı alt kısımda üçgen şekilde pahlanarak gövde dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi paralel kenarlı olarak üstte yarım daire formulu bir tepelikle tamamlanmıştır. Baş taşının kitabesi silmelerle sınırlanan kartuş şeklindeki dikdörtgen çerçeveler içerisine altı satır hâlinde celi talik hatla kabartma olarak yazılmıştır. Tarih ve dua ibaresinin yazıldığı ilk ve son satırlarda panoların formları sivri kemerli ve dekoratif olarak değişmektedir. Ayak taşı baş taşı ile aynı formda olup tamamen sadedir. Şahideler üzerlerinde yer alan likenler dışında sağlam durumdadır.

Mezar Taşı No: 10

Kitabesi:

“1270 H. / (1853-1854 M.)

Hüve'l-Hallâkûl-Bâkî

Merhûm ve Mağfûr

Esseyid Ağca Oğlu

Hamza Ağa Ruhiyçün

El Fatiha”

Mezar Tipi: Şahideli Yüksek Çerçeve Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 110x40x20 cm., Ayak Taşı: 130x37-32x12 cm.,
Çerçeve: 88x230x70 cm.

Foto No 15-16: 10 Nolu Baş ve Ayak Taşı

Tanım: Taştan yapılan baş taşı dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi paralel kenarlı olarak tamamlanmaktadır. Baş taşının kitabesi silmelerle sınırlanan kartuş şeklindeki dikdörtgen çerçeveler içerisine altı satır hâlinde celi talik hatla kabartma olarak yazılmıştır. Baş taşı kısa bir boyun üzerinde sarıklı kavuk bir başlıkla sonlanmaktadır. Baş taşı ile aynı formda biçimlenen ayak taşı üstte sivri kemerli bir

tepelikle biçimlenmiştir. Ayak taşının yüzeyine günümüzde kısmen silinmiş durumda kök boya ile başı sağa doğru eğilmiş bir servi motifi işlenmiştir. Mezarın yüksek ikili taş bir kaide üzerine oturtulan çerçevenin üst kısımları oval biçimdeki kaval silmelerle hareketlendirilmiştir. Ayak taşının altında işlenmeyen çerçeve baş taşının alt kısmında farklı olarak köşeleri stilize bitkisel motiflerle hareketlendirilmiştir. Malzeme ve işçiliği ile kaliteli olan çerçeve ve şahideler üzerinde yer yer likenler oluşurken bunun dışında mezar sağlam durumdadır.

Mezar Taşı No: 11

Kitabesi:

“1273 H./ (1856-1857 M.)”

Mezar Tipi: Şahideli Toprak Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 160x20x20 cm., Ayak Taşı: 135x40-30x18 cm.

Foto No 17-18: 11 Nolu Baş Taşı ve Kitabe Ayrıntısı

Tanım: Taştan yapılan baş taşı büyük monoblok bir parça şeklinde olup kısmen şekillendirilmiş olup yüzeyi hiç işlenmemiştir. Dikdörtgene yakın formdaki baş taşının içe bakan kitabesi tek satır halinde sadece tarih ibaresi olarak kazınmış vaziyettedir. Baş taşı ile aynı şekilde biçimlenen ayak taşı da tamamen sadedir. Şahideler görülen yer yer likenler dışında eserler sağlam durumdadır.

Mezar Taşı No: 12

Kitabesi:

“1275 H. / (1858-1859 M.)”

Mezar Tipi: Şahideli Toprak Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 124x41-31x16 cm., Ayak Taşı: 154x30x17 cm.

Foto No 19-20: 12 Nolu Baş Taşı ve Kitabe Ayrıntısı

Tanım: Taştan yapılan baş taşı büyük monoblok bir parça şeklinde olup kısmen şekillendirilmiş olup yüzeyi genel olarak işlenmemiştir. Dikdörtgene yakın formdaki yamuk olan baş taşının kitabesi tek satır halinde ve sadece tarih ibaresi olarak kazınmıştır. Baş taşı ile aynı şekilde biçimlenen daha düzgün kesilen ayak taşı da tamamen sadedir. Toprak mezarın çevresi kırılmış şahidelerle sonradan çerçevelemiş durumdadır. Baş ve ayak taşı oldukça sağlam durumdadır.

Mezar Taşı No: 13

Kitabesi:

“Hüve’l-Hallâkûl-Bâkî

Merhûm ve Mağfûr

İmamoğlu İsmail

..? Ağanın Ruhıyçün

Fatiha Sene 1282 H./ (1865-1866 M.)”

Mezar Tipi: Şahideli Yüksek Çerçeve Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 116x50x20 cm., Ayak Taşı: 144x40x12 cm., Çerçeve: 93x225x70 cm.

Foto No 21: 13 Nolu Çerçeve Mezar
ile Baş ve Ayak Taşı

Tanım: Taştan yapılan baş taşı dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi paralel kenarlı olarak tamamlanmaktadır. Baş taşının kitabesi silmelerle sınırlanan kartuş şeklindeki dikdörtgen çerçeveler içerisine beş satır hâlinde celi talik hatla kabartma olarak yazılmıştır. Baş taşı yüksek bir boyun üzerinde sarıklı kavuk bir başlıkla sonlanmaktadır. Baş taşı ile aynı formda biçimlenen ayak taşı üstte sivri kemerli bir tepelikle biçimlenmiştir. Yüksek üçlü taş bir kaide üzerine oturtulan çerçevenin üst kısımları oval biçimdeki vurgulu kaval silmelerle hareketlendirilmiştir. Ayak taşının altında işlenmeyen çerçeve baş taşının alt kısmında farklı olarak köşeleri ve ortasında stilize bitkisel

motiflerle hareketlendirilmiştir. Büyük oranda tahrip olan çerçeve dışında şahideler üzerinde de yer yer likenler oluşurken eserler kısmen sağlamdır.

Mezar Taşı No: 14

Kitabesi:

“Hüve'l-Hallâkûl-Bâkî

Merhûm ve Mağfûr

Esseyid Hafız Mehmed

Efendi Ruhîyçün

El Fatiha

Sene 1290 H. / (1873-1874 M.)”

Mezar Tipi: Şahideli Yüksek Çerçeve Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 110x40x10 cm., Ayak Taşı: 100x40-38x20 cm.,
Çerçeve: 230x240x70 cm.

Foto No 22: 14 Nolu Baş Taşı

Tanım: Mezarlıkta, üçlü olarak sıralanmış bir aile mezarlığının ilk örneği olan taştan yapılan baş taşı dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi paralel kenarlı olarak tamamlanmaktadır. Baş taşının kitabesi silmelerle sınırlanan kartuş şeklindeki dikdörtgen çerçeveler içerisine altı satır hâlinde celi talik hatla kabartma olarak yazılmıştır. Baş taşı yüksek bir boyun üzerinde sarıklı kavuk bir başlıkla sonlanmaktadır. Baş taşı ile aynı formda biçimlenen ve sade olan ayak taşı üste doğru genişleyerek sivri kemerli bir tepelikle biçimlenmiştir. Yüksek taş bir kaide üzerine oturtulan çerçevenin üst kısımları oval biçimde kaval silmelerle hareketlendirilirken alt kısımları tamamen sadedir. Mezar ve şahideler üzerinde yer yer likenler oluşurken bunun dışında kısmen çerçevede tahribatlar ve taş erimeleri görülmektedir.

Mezar Taşı No: 15

Kitabesi:

“Hüve'l-Hallâkûl-Bâkî

Eşşüheda Merhûme

ve Mağfûrun leha Esseyid

Hafız Efendinin Kerimesi

Hüsna Hanım Ruhiyçün el Fatiha

Sene 1307 H./ (1889-1890 M.)”

Mezar Tipi: Şahideli Yüksek Çerçeve Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 110x38x10 cm., Ayak Taşı: 100x40-38x20 cm., Çerçeve: 230x240x70 cm.

Foto No 23: 15 Nolu Baş Taşı

Tanım: Üçlü olarak sıralanmış bir aile mezarlığının ikinci örneği olan taştan yapılan baş taşı dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi paralel kenarlı olarak tamamlanmaktadır. Baş taşının kitabesi silmelerle sınırlanan kartuş şeklindeki dikdörtgen çerçeveler içerisine altı satır hâlinde celi talik hatla kabartma olarak yazılmıştır. Baş taşı yüksek bir boyun üzerinde zarif hotoz bir başlıkla sonlanmaktadır. Baş taşı ile aynı formda biçimlenen ve sade olan ayak taşı üste doğru genişleyerek sivri kemerli bir tepelikle biçimlenmiştir. Yüksek taş bir kaide üzerine oturtulan çerçevenin üst kısımları oval biçimde kaval silmelerle hareketlendirilirken alt kısımları tamamen sadedir. Çerçeve ve şahideler üzerinde yer yer likenler oluşurken bunun dışında eserler sağlam durumdadır.

Mezar Taşı No: 16

Kitabesi:

“Sene 1311 Hicri (1893-1894 M.)

Âh Mine’l-Mevt

Nagihan bir der-

De Düştüm Bulmadım asla

Deva Kimse Mamur Etmesin Beni

.....?

..? Ağırnas ..eşraf ..El Hac Zeynel Ağa

Ruhiyçün el-Fatiha”

Mezar Tipi: Şahideli Lahit (Sandık) Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 130x102-75x17 cm., Ayak Taşı: 130x102-75x17 cm., Çerçeve: 105x237x 71 cm.

Foto No 24-25: 16 Nolu Lahit Mezar Baş ve Ayak Taşı

Tanım: Taştan yapılan baş taşının aşağıda dalgalı olan gövdesi yukarı doğru doğru daralarak üçgen şekilde tamamlanmaktadır. Baş taşının kitabesi, silmelerle sınırlanan asimetrik dikdörtgen çerçeveler içerisine sekiz satır hâlinde celi talik hatla kabartma olarak yazılmıştır. Kitabenin zemini

siyah çerçeveler ve lahitin ön yüzü yeşile yazılar ise sarıya boyanmış vaziyettedir. Baş taşı yüksek bir boyun üzerinde sarıklı kavuk bir başlıkla sonlanmaktadır. Boyun üzerinde bir gül bezeğe yer verilirken baş taşı ile aynı formda biçimlenen ve sade olan ayak taşı üstte daralarak sivri kemerli bir tepelikle sonlanmaktadır. Yüksek ikili taş bir kaideye oturtulan sandukanın uzun kenarlarında ikili ve kısa kenarlarında tekli olarak simetrik kartuşlar işlenerek lahitin yüzeyi hareketlendirilmiştir. Monoblok parçaların birbirine demir kenetlerle bağlandığı çerçevenin üst kısmı kaval silmelerle ayrıca sınırlandırılmıştır. Kaliteli bir işçiliğe sahip olan mezarın şahideleri sağlam durumda lahitte yer yer tahribatlar mevcuttur.

Mezar Taşı No: 17

Kitabesi:

“El-Hac Sırrı? Efendi

Ruhiyçün Fatiha

12..? (silinmiş)”

Kitabenin alt kısmına sonradan “1953 ve 1340” tarihleri kazınmıştır.

Mezar Tipi: Bilinmiyor (yerinden çıkarılmış)

Ölçüler: Baş Taşı: 70x28-31x12 cm., Ayak Taşı: cm.(yok)

Foto No 26: 17 Nolu Baş Taşı

Tanım: Taştan yapılan yerinden çıkarılmış olan baş taşı dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi paralel kenarlı olarak tamamlanmaktadır. Baş taşının kısmen erimiş durumdaki kitabesi gövdenin üst kısmında dikdörtgen biçimli asimetrik bir pano içerisine kabartma olarak celi sülüs hatla yazılmıştır. Gövdede taş kayıplarının olduğu baş taşı yüksek bir boyun üzerinde sarıklı kavuk bir başlıkla sonlanmaktadır. Mezar tipi ve ayak taşı hakkında bilinmeyen şahide de tahribatlar mevcuttur.

Mezar Taşı No: 18

Kitabesi:

“.....Hacı?.....(okunamadı)?”

Yağlı boya ile üzerine sonradan Türkçe olarak “Duran Selçuk” yazılmıştır.

Mezar Tipi: Şahideli Toprak Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 104x44-37x21 cm., Ayak Taşı: 90x40-37x14 cm.

Foto No 27: 18 Nolu Baş Taşı

Tanım: Taştan yapılan baş taşı alt kısımda üçgen şekilde pahlanarak gövde dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi üstte genişleyerek sivri kemerli biçimde tamamlanmaktadır. Baş taşının kitabesi gövdenin üst kısmında asimetrik şekilde tek satır halinde kabartma olarak yazılmıştır. Baş taşı ile aynı formda biçimlenen ayak taşı da tamamen sadedir. Şahideler büyük oranda sağlam olmakla birlikte üzerine sonradan boya ve kazımlar şeklinde çeşitli müdahaleler olduğu görülmektedir.

Mezar Taşı No: 19

Kitabesi:

“Gelip .....

.....(okunamadı)

Ruhiyçün Fatiha”

Mezar Tipi: Şahideli Yüksek Çerçeve Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: 33x21 cm., Ayak Taşı: 117x24 cm., Çerçeve:
101x235x40 cm.

Foto No 28: 19 Nolu Çerçeve Mezar Ayak ve Baş Taşı

Tanım: Taştan yapılan baş taşı alt kısımda kesilerek üstte daralan gövde çokgen biçimli kırılmış vaziyetteki bir sütun şeklinde tamamlanmıştır. Kitabe çerçevesinin kaide bölümüne serbest olarak celi talik hatla beş satır halinde kabartma olarak yazılmıştır. Baş taşı ile aynı formda biçimlenen ayak taşı tam ve sade düzenlenmiştir. Tahribatın fazla olduğu mezarda özellikle kısmen toprağa gömülü ve dağılmış vaziyetteki çerçevesinin kısa ve uzun kenarları tamamen yalın tutulmuştur.

Mezar Taşı No: 20

Kitabesi:

“Kitabe kırılmış”

Mezar Tipi: Şahideli Yüksek Çerçeve Mezar

Ölçüler: Baş Taşı: ?x43x21 cm., Ayak Taşı: 146x36x17 cm., Çerçeve: 90x226x50 cm.

Foto No 29: 20 Nolu Çerçeve Mezar ve Baş Taşı

Tanım: Taştan yapılan baş taşının dikdörtgen kesitli düşey dikdörtgen prizmal gövdesi kırılmış vaziyettedir. Celi sülüs hatla gövde ve kaide üzerine yazılan kitabesinin çok az bir kısmı üstünde kalmıştır. Çerçevenin içinde muhtemelen bu mezara ait olan yüksek bir boyun ve üzerinde sarık başlıklı bir kavukla tamamlanmıştır. Kitabesi okunamayacak şekilde kırık olan şahidenin başlığından cinsiyetinin erkek olduğu anlaşılmaktadır. Baş taşı ile aynı şekilde biçimlenen ayak taşı sade ve üstte sivri kemerli bir tepelikle tamamlanmıştır. Büyük oranda dağılmış haldeki tek taş kaideye oturan çerçevesi de sade bir düzene sahiptir.

III. Değerlendirme

Bu çalışmada Kayseri Gesi'ye bağlı Turan (Mimar Kocasinan) Mezarlığı'nda bulunan tarihi mezar taşları incelenmiştir. Dikdörtgene yakın bir plana sahip olan ve geniş bir alana yayılan tarihi mezarlık 2018 yılında tescil edilmiştir. Mezarlıkta tahribat fazla olup çoğu mezarların şahideleri kırılmış veya mezarlar büyük oranda zarar görmüş ve özellikle tarihi taşlara üstten de boyama-kazıma gibi çeşitli yeni müdahaleler yapılmıştır. Turan Mezarlığı'nda üzerinde kitabesi olan tarihi 20 mezar ve şahideleri tespit edilirken, mezarlıkta çok sayıda üzerinde kitabesi olmayan hiç işlenmemiş şahideleri ile tarihi mezar taşları da bulunmaktadır. Mezarlıkta çerçeve mezarları yıkılan veya zamanla tahribatlarla toprak altında kalan, bakiyelerden yerleri değiştirildiği anlaşılan örneklerle birlikte tarihi mezar ve mezar taşı sayısı ile ilgili kesin bir sonuca varmak mümkün olamamıştır. Mezarlık içerisinde yer alan mezar taşları; tipoloji, malzeme, teknik ve bezeme özellikleri ile sanat tarihi açısından ele alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Gesi Turan Mezarlığı'nda incelenen mezarlar, mezar tipolojisi içerisinde; 10'u şahideli Toprak Mezar, 1'i Şahideli üzeri açık Sandık (Lahit) Mezar (A. Tibet-E. Işın-D. Yelkenci 1996: 244), 8'i Şahideli Yüksek Çerçeve Mezar (Çatma Lahit/ A. Sağıroğlu 2003: 23) 1'i Şahideli Alçak Çerçeve Mezar şeklinde dört farklı tipte mezarların biçimlendiği görülmektedir. İncelenen örnekler içerisinde Eser No:17 nolu eser yerinden çıkarıldığı için şahidenin mezar türü tespit edilememiştir. Tek veya iki kademeli taş kaideler üzerinde oturtulan lahit ve yüksek çerçeve mezarlarda malzeme ve işçiliğin daha kaliteli olduğu söylenebilir. Mezarların çerçeveleri ve şahideleri oluşturan taşlar genellikle yekpare olup birbirlerine demir kenetlerle tutturularak bağlanmışlardır. Toprak mezarlarda baş ve ayak taşları doğrudan toprağa, lahit ve çerçevelerde dikdörtgen prizma biçimindeki mezarların üzerinde açılan yuvalara yerleştirilmiştir.

Mezarlıkta okunan baş taşlarının kitabelerinden çıkarılan veriler doğrultusunda mezarların Eser No: 4, 7, 10, 13, 14, 16, 17 örneklerin 7'si erkek; Eser No: 3, 6, 9, 15, olarak 4'ü kadın; Eser No: 1, 5, 11,12'de 4'ünün kitabesinde sadece tarih ibaresi olması nedeniyle Eser No: 2, 8, 18, 19, 20'de 5'inin de kitabelerdeki kırık ve silikler dolayısıyla cinsiyetleri tespit edilememiştir. Mezarlıkta kronolojik olarak değerlendirilen şahidelerin 20 baş taşı üzerinde üçü kırık biri silik olması hariç hepsinin üzerinde kita-

besi ve kitabelerde tarih ibaresi mevcuttur. Eser No: 1, 5, 11, 12'de kitabe olarak sadece tarih ibaresi mevcut olup başka bir içerik mevcut değildir. Mezarlıkta kitabelerden tarih aralığına bakıldığında, şahidelerin sırayla ilk 6'sı 18. yy.'a, Eser No:7'den itibaren 16'ya kadar olan on örnek 19. yy.'a ve diğer geri kalan şahideler ise kırık ve silinmeler dolayısıyla tarihlendirilememektedir. Mezarlıkta en erken tarihli örnek Eser No: 1'de 1124 H./ (1712-1713 M.), olup diğer en geç tarihli 1311 Hicri (1893-1894 M) tarihlidir, Eser No: 6'nın üzerinde çift tarih yer alırken, diğer kitabelerde ay, gün, saat gibi zaman belirten herhangi bir detay işlenmemiştir. Turan Mezarlığı'nda şahidelerde kitabelerin ilk başlangıç cümleleri genellikle Arapça bir yakarış ifadesi ile başlamaktadır. Şahidelerin başlangıç ifadelerinden sonraki metinler ise Osmanlı Türkçesi ile yazılmış Eser No: 17 ve 18 'in üzerlerine sonradan günümüz Türkçesi ile yeni isim ve tarih ibareleri eklenmiştir. Kitabelerdeki metinler Eser No: 9, 10, 13, 14, 15, 16 örnekler celi talik hatla, diğer geri kalan kitabeler ise celi sülüs hatla değerlendirilmiştir. Kitabeler, serbest olarak veya düz satırlar hâlinde genellikle kabartma olarak kısmen de kazıma tekniği ile yazılmışlardır. Genellikle kısa tutulan kitabelerde başlangıç cümlesi, ölenin kişinin kimlik bilgisi, ruhuna istenen dua ve tarih ibaresi şeklinde tamamlandığı okunmaktadır. Kitabelerde manzum kalıplarla yazılan ifadelerin az kullanıldığı, Eser No: 16'da sadece kalıp şeklinde kitabenin değerlendirildiği görülmektedir. Bu örneklerin dışındaki çoğunlukla kitabeler mensur, düz olarak kısa yazılmış durumdadır.

Mezarlıkta kitabelerden çıkarılan veriler doğrultusunda kitabelerde erkek ve kadın isimleri hepsinde yazılarak genellikle mensup olduğu ailelerle birlikte verilmiş ve Ağcaoğlu, İmamoğlu gibi sülale adları çıkarılabilmektedir. Kitabelerde herhangi bir hastalık, ölüm sebebi bir veya bir meslek ismi gibi detaylar işlenmemiştir. Aile isimleri genellikle zade eklenmesi ile kadınlarda baba isimleri veya eşlerinin adları ile kaydedilmiştir. Mezarlıkta Eser No: 14 ve 15 bir aile mezarı olup akraba bağları tespit edilirken aynı aileye mensup üçüncü baş taşı çıkarılarak yerine yeni mermer bir kitabe eklenmiştir. Mezarlıkta en kaliteli malzeme ve işçiliğe sahip olan bu aile mezarı ile Eser No: 10, 13 ve 16'daki eserlerde aynı kalite ve işçilikleri ile diğer örneklerden ayrılmaktadır. Özellikle Eser No:16'ya din büyüğü olarak kabul edilip yeşil boya ile daha da anıtsallık kazandırıldığı anlaşılmaktadır. Lakapların dışında kadınlarda kullanılan unvanlar, hanım, hatun,

ehli; erkek unvanları ise bey, ağa, efendi ile sonradan kazanılan Hac-el Hac, esseyid, Hafız en yaygın olarak kullanılmaktadır. Mezarlıkta bugüne kalan şahidelerin ağırlıklı olarak erkeklere ait olduğu kadınların ise sayıca çok az olduğu çıkarılmaktadır. Kitabelerde Arapça ile yazılan başlangıç ifadelerinde “Hüve’l-Baki (O Ebedidir)”, “Hüve’l-Hallâkûl-Bâkî” (O yaratandır ebedidir), Âh Mine’l-Mevt” (Ah Acı Ölüm) ile Merhûm, Merhûme (Allah’ın rahmetine kavuşan), “Merhûm ve Mağfûr” ile bazı örneklerde de doğrudan tarih ve isim verilerek kitabe metni başlatılmıştır. Kitabelerin içeriğinde ölen kişi için istenen dua ibareleri farklı olup; “ruhuna Fatiha”, “ruhuna el-Fatiha”, “ruhiyçün Fatiha”, “ruhiyçün el-Fatiha”, “Fatiha”, “ruhiyçün” şeklinde değişmektedir.

İncelenen şahidelerin gövdeleri form bakımından, Eser No:16 dalgalı, Eser No:5, 11,12’de iri monoblok olarak işlenmeyen paye gövdeli olarak diğer örnekler dikdörtgen prizmal gövdeli olarak (paralel kenarlı, üstte genişleyen, üstte daralan) biçimlenmektedir. Ayak taşları tip olarak baş taşları ile hemen hemen aynı formda değerlendirilmekte bazı örneklerde sadece tepeliklerin ve ölçülerin değişiklik gösterdiği anlaşılmaktadır. Mezarda yatan kişinin kimliği ile paralellik gösteren şahidelerin başlıklarına bakıldığında (H. Çal 2000:206-225; H. N. Laqueur 2010: 138-140; E. Işın 1994: 439-441; N. İşli 2009: 56-115) kadınlara ait başlıkların Eser No: 15’te biri hotoz, diğerleri üçgen, yarım daire ve sivri kemer formlu olarak sade tepelikler şeklinde biçimlenmiştir. Erkek mezar taşlarında başlıklar 1’i sarık, 5’i taşkın sarıklı kavuk, silindirik, üçgen ve Eser No: 19, 20’deki örneklerin başlığı üzerinde olmayıp başlıkları kırılmış vaziyettedir. Başlıklar diğer kemer formları şeklinde çeşitlenmektedir.

Mezar taşlarında kullanılan malzeme, şahideler, çerçeveler ve kaideler de dahil tamamen yöreye özgü kırmızimsı, düzgün kesme taştır. İşlenmeden kullanılan monoblok üç örnek dışında eserlerde malzeme oldukça iyi işlenmiş ve yüzeyi tıraşlanarak kullanılmıştır. Mezarlıkta mermer malzeme hiç kullanılmamış olup taş ve taş işçiliğinin özel örneklerinin olduğu şahideler ve çerçevelerde işçilikle bezeme dengelidir. Baş taşlarının biçimine yansıyan dalgalı formlar dışında kaidenin üzeri ve çerçevelerin kenarları korniş şeklinde profillendirilerek mezarların yüzeylerindeki boş panolarla içlerinde az da olsa bitkisel süslemeyle hareketlilik sağlanmıştır. Ayak taşları genellikle sadedir ve mezarlıkta 18.-19. yy. üslup özelliklerinin bu

bölgedeki mezar taşlarına çok fazla yansımadağı görölmektedir. Eser No: 10'da tek örneğın ayak taşı üzerinde kök boya ile yapılmış başı sağı eğilmiş vaziyette yaşam ve ölüm sembolü olan bir servi motifi (B. Oğuz 1983: 24-27; A. Akar 1991:73-78) işlenmiştir. Süslemenin yerel ve sınırlı olması da daha çok yerli ustaların eserleri ürettiğı veya onların mezarlıkta çalışmış oldukları şeklinde ifade edilebilir. Mezarlıktaki şahideler, işçilik, hat ve süsleme gibi detaylarla, Gesi (Ş. Tali 2013: 384-389) çevresindeki tarihi köylerdeki Büyükbürüngüz (T. Çaylar 2016: 308-329) gibi mezar taşları ile paralellik göstermektedir.

IV. Sonuç

Turan (Mimar Kocasinan) Mezarlığı, bu araştırma ile kayıt altına alınmış ve bilimsel olarak ilk kez incelenerek değerlendirilmiştir. Tahribatin fazla olduğı mezarlıkta tarihi olan kırık, kısmen silik tüm parçalar alınarak kitabelerin transkripsiyonu yapılmış ve eserler mezar tipolojisi, şahidelerin malzeme, teknik, form ve bezeme özellikleri sanat tarihi metodolojisi içerisinde ele alınmıştır. Mezar taşı tipolojisi olarak çeşitliliğın zengin olduğı mezarlıkta, monoblok, arkaik tarzda hiç işlenmeden bir işaretçi olarak kullanılan tip kullanımı ile farklıdır. Üzerine sadece tarih ibaresinin veya ismin yazıldığı bu tip basit işçilikteki şahideler olarak mezarlıkta dört örnekte görölmektedir. Mezarlıkta şahideler arasında işçilik açısından kalite farkının fazla olduğı görülürken bunun da ekonomik güç doğrultusunda gerçekleştiğı belirtilebilir. Herhangi bir usta ismine rastlanmayan mezarlıkta malzeme olarak yöreden çıkarılan kırmızımı düzgün kesme taş kullanılmıştır. Taş işçiliğı başarılı ve süsleme olarak eserler genellikle bezemesiz olup bazılarının çerçevelerinde geometrik ve onların iç kısımlarında bitkisel bezemelere yer verilmiştir. Okunan kitabelerde çıkan bilgilerle bölgenin zengin tarihi geçmişine katkı sağlanmak hedeflenmiştir. Sade görünümlü, iyi işçilikteki mezarların mezar taşı yapma geleneğini sürdüren özgün eserler olduğı anlaşılmaktadır. Gesi ve çevresindeki mezarlıklarla kendi içlerinde genel bir karakter sunan mezar taşları ile mezarlıkta, malzeme, işçilik ile diğeri mezarlıklardaki örneklerle bir bütünün önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Akar, Azade (1991). “Yüzyıllar Boyunca Mezar Yazıtlarında Süslemeler” Atatürk Konferansları VI (1973-1974). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları: s.73-78.

Çal, Halit (2000). “İstanbul Eyüp’teki Erkek Mezar Taslarında Başlıklar” Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla III. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler (28-30 Mayıs), s. 206-225. İstanbul: Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları.

Çaylar, Tuğba (2016). Kayseri Büyük Bürüngüz Mezarlığı Mezar Taşları, Kayseri: Erciyes Üniversitesi (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi.

Işın, Ekrem (1994). “Mezar Taşları” Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C.5, İstanbul: s.438-442.

İmamoğlu, Vacit (2010). Gesi Evleri Mimar Sinan’ın Yetiştığı Yöredeki Köyler ve Geleneksel Evler, Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

İŞLİ, H. Necdet (2009). Osmanlı Serpuşları, İstanbul: Ebru Matbaacılık.

Laqueur, Hans Peter (2010). “Hüve’l Baki, İstanbul’da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları”, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Oğuz, Burhan (1983). Mezar Taşında Simgeleşen İnançlar. İstanbul: Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları.

Özbek, Mustafa–Soysal, Umut–Koçer, Doğan (2020). Osmanlı’dan Günümüze Koramaz Vadisi Tarihi, Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Sağiroğlu Aslan, Aslı (2003). Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki Bezemeli Mezar Taşları, Erciyes Üniversitesi (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Tali, Şerife (2013). “Kayseri\Gesi Mezarlığı Mezar Taşları Üzerine Bir Değerlendirme”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 49, Erzurum, s.359-390. Doi: 1182.

Tibet, Aksel-Işın, Ekrem-Yelkenci, Dilek (1996). “Yenikapı Mevlevihânesi Haziresi” İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri *Cimetières et Traditions Funéraires Dans Le Monde Islamique*”, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.